

MATTI HÄGGSTRÖM:

U-landspolitiken

Regeringen Palme ville höja u-landshjälpen till Kuba, samtidigt som kubanska styrkor skickades till Afrika och ingrep i striderna i Angola. Detta visade en fullständig oförståelse för svenska folkets reaktioner. Det var lyckligt för hela u-hjälpen att lotten i riksdagen föll för de borgerliga, menar redaktör Matti Häggström. Regeringen borde i klarspråk talat om, att svensk u-hjälp inte är avsedd för hjälp till våld och övergrepp. Alltför mycket politisk opportunist har infekterat u-hjälpen, anser författaren.

Det råder avsevärd enighet mellan de politiska partierna i Sverige om u-hjälpens utformning och omfattning. Åsiktsgemenskapen är av allt att döma ordentligt förankrad i allmänna opinionen. En SIFO-undersökning som Svenska Dagbladet presenterade i början på juli i år gav visserligen vid handen att entusiasmen bland medborgarna för det svenska biståndet till de fattiga länderna minskat något under de senaste sex åren. Men det är kanske inte så egendomligt. Hjälpen har vuxit väsentligt, inte bara i kronor räknat utan även i relation till bruttonationalprodukten. I dag är det 19 procent av befolkningen som vill att insatserna skall byggas ut ytterligare. 52 procent anser att de är tillräckliga, medan 24 procent – tio procent mer än 1970 – tycker att de bör krympa.

Den sistnämnda siffran är särskilt intressant. Den fjärdedel, som är kritiskt inställd till u-hjälpens omfattning, har inget politiskt parti att rösta på för att få stöd för sina åsikter. Partiernas hjärntruster har därför skäl att noga ge akt på denna opinion. Det är inte uteslutet att den skulle kunna sugas upp av en svensk glistruprörelse, i synnerhet om den fick luft under vingarna även av andra missnöjesanledningar mot de etablerade politikerna. En utveckling i den riktningen vore självfallet beklaglig. För att förebygga den, måste partierna föra en såda u-hjälpspolitik att inte den missnöjda andelen av befolkningen ökar. Det gäller inte minst för både dem och för regeringen att inta en förnuftig attityd utåt till olika u-länder.

Här kommer Kuba-biståndet ofrånkomligen in i bilden.

Den bilaterala hjälpen till Kuba utgör relativt sett, en obetydlig del av det svenska biståndet. Förra budgetåret gick 60 och innevarande budgetår 40 miljoner kr till Fidel Castros kommunistiska diktatur. Det är inte mycket av ett bistånd på över tre miljarder. Inte desto mindre har Kuba-hjälpen kommit att höra till de inslag som diskuterats intensivt – och det är av flera skäl alldeles riktigt.

I Aftonbladet (s) kunde man härom året läsa att Kuba inte längre var något u-land. Säkert har många rättrogna socialdemokrater beklagat den formuleringen. Regeringsorganets glädje över framstegen i kommuniststaten gick inte att ta miste på. Samtidigt finner sig dock frågan huruvida det överensstämmer med u-hjälpens idé att bistå en nation som inte är något u-land. För socialistiska sympatisörer gäller det att å ena sidan utmåla förbättringarna av levnadsnivån på Kuba som imponerande. Men dessa får å andra sidan inte framstå som så överväldigande att det skulle vara omotiverat med fortsatt svensk u-hjälp. Det har märkts att balansgången varit svår.

Ett skäl för fortsatt u-hjälp till Kuba är – har det hetat – USA:s blockad mot ön. Allt fler torde dock mena att denna snart skulle vara ett minne blott, om Fidel Castro gjorde någonting konstruktivt för att bli av med den. Hittills har man inte sett mycket i den vägen. Tvärtom har diktatorns världsspännande krigspolitik lett till ökade motsättningar gentemot den amerikanska stormakten.

Angola

Kubas militära engagemang i Angola har varit det som framför allt fått allmänheten att vända sig mot fortsatt svenskt bistånd, enkannerligen den socialdemokratiska regeringens åstundan att öka detta från 60 till 70 miljoner kr för innevarande budgetår. Det är inte svårt att förstå att ett sådant påslag på många håll skulle betraktas som en ren utmaning mot hela den solidaritetstanke, på vilken biståndsverksamheten vilar. Naturligtvis måste det skada u-hjälpspolitiken att öka insatserna till ett land, vars välutrustade soldater sprider död och förintelse i en annan världsdel. Ökningsanhängarna har hänvisat till att hjälpen skulle gå till bla skolor, sjukhus, en antibiotikafabrik samt ett tryckeri för skolböcker. Man kan dock undra hur många skolor, sjukhus, antibiotikafabriker och tryckerier för skolböcker som kunnat uppföras, om Kuba hade avstått från att sända uppskattningsvis mellan 12 000 och 15 000 man till Angola och behålla dem där även sedan stridigheterna i stort sett upphört. Det är fö inte bara i Angola som kubanska soldater och "rådgivare" varit synliga, utan även i flera andra länder i Afrika och Asien.

Enligt Svenska Dagbladets SIFO-undersökning tycker inte mindre än 41 procent av svenska folket att biståndet till Kuba skall slopas helt – vilket moderaterna yrkat – medan 17 procent anser att det åtminstone bör reduceras. Det är egentligen ganska underligt att inte ännu fler reagerat på detta sätt. Under alla förhållanden var det värdefullt för den framtida biståndspolitikens förutsättningar att Fru Fortuna i riksdagen stod

på de borgerliga partiernas sida, varigenom Kuba-hjälpen kunde nedbringas från 60 till 40 miljoner kr.

Vid ett besök i Sverige i juni i år kommenterade Kubas "biståndsminister" Salsamendi den reducerade svenska u-hjälpen. Han hade föga förståelse för riksdagens beslut. "Skall utveckling verkligen vara en anledning till att sänka biståndet?" undrade han.

Svaret är självfallet ja. Frågan tyder på att den svenska regeringen inte tillräckligt informerat mottagarländerna om motiven för u-hjälpen. Det förhåller sig inte så som Salsamendi tycks tro att vårt land avser att belöna stater som varit duktiga. enligt ett sådant betraktelsesätt borde en betydande del av biståndet ha kunnat gå till Västtyskland, som ju på några få decennier förvandlat sitt land från en rykande ruinhög till ett välståndsländ som är värt att beundra och respektera.

Statsminister Olof Palme har som försvar för Kuba-hjälpen bl a hänvisat till att ingen yrkade att biståndet till Indien skulle påverkas av att landet använde en del av sina knappa resurser till att spränga kärnladdningar. Nu restes faktiskt krav i den riktningen från en del håll – och de var berättigade. Sveriges skattebetalare skall inte ens indirekt behöva medverka till att subventionera sådana ändamål. Det hade varit regeringens sak att ta initiativ till en undersökning av hjälpen till Indien.

Den politiska opportunisten

Det finns i sammanhanget även anledning att erinra om den undfallande svenska inställningen till det kommunistiska Nordvietnams krav på hemligstämpling av vissa delar

av det sk Bai Bang-projektet. Denna har visserligen upphävts, men regeringen borde givetvis aldrig ha accepterat det oblyga sekretessönskemålet. Det är skattebetalarnas pengar som förbrukas i Bai Bang. Då skall skattebetalarna också beredas insyn i hur de används, och då skall svenska journalister tillåtas fara dit och rapportera.

Regeringens kommentarer till riksdagsbeslutet om Kuba-hjälpen har varit sparsamma och smått generade. De styrande verkar vara bekymrade. De tycks mest oroas för vad andra u-länder skall säga och tänka. Olof Palme har uttryckt olust över att vårt land kunde framstå som sympatisör till den sydafrikanska apartheidregeringen, som också ingripit i inbördeskriget i Angola. Sverige ger dock dessbättre ingen u-hjälp till Sydafrika och har klart uttryckt sina åsikter i FN. Risken för sådana missförstånd som hr Palme befarat torde lyckligtvis vara minimal.

Det förefaller som om Olof Palme är ängsligt angelägen om goda relationer med regeringarna i den sk tredje världen. I och för sig är önskan om sådana relationer en lovvärd ambition. Men den får inte förverkligas till vilket pris som helst. Det får inte betalas med politisk opportunist.

De fattiga länderna utgör inget enhetligt block. Där finns hela skalan av regimer, från sådana med ansatser till demokrati till renodlade våldsdiktaturer. Någon politisk samstämmighet uppvisar dessa stater sällan. Många gånger antar de helt olika ståndpunkter i kontroversiella frågor. Vårt land har ingen anledning att låta bli att kritisera enskilda u-länder eller grupper av dem, om de agerar på ett sätt som vi från humanitära

synpunkter finner oacceptabelt. Tiger vi då kan det på sikt skada vårt internationella anseende.

Behov av klarspråk

Den svenska regeringen bör säga ifrån om exempelvis vissa afrikanska u-länders – och naturligtvis Kubas – nålstickspolitik gentemot Israel. Försöken i bla FN och UNESCO att få denna nation stämplad som rasistisk förtjänar ett klart avståndstagande. Här har Sverige inte agerat tillräckligt kraftfullt. Vi har visserligen tillkännagivit en avvikande åsikt, men utan större engagemang. Det bör med kraft fastslås att Sverige finner kampanjen mot Israel vedervärdig och skadlig för både u-länderna och världsfreden.

Ett ytterligare exempel på svensk undfallenhet var händelserna i samband med olympiaden i Montreal. Nya Zeelands landslag i rugby turnerade i Sydafrika. Ett antal afrikanska stater krävde med anledning av detta att Nya Zeeland inte skulle få delta i Montreal. Olympiska kommittén vägrade, naturligt nog, att efterkomma detta krav. Följden blev att 22 afrikanska länder bojkottade olympiaden.

Från svensk sida är det naturligtvis motiverat att ta avstånd från Sydafrikas förtryckarvälde. Det har också gjorts vid upprepade tillfällen. Men även åtskilliga andra afrikanska stater är framstående när det gäller utövande av internt våld, så framstående att deras bojkottaktion vittnar om välutvecklat sinne för hyckleri och dubbelmoral. Det finns ingen anledning att inte sådant skulle påtalas.

Vårt land bör även i fortsättningen efter förmåga och inom ramen för välståndsutvecklingen öka stödet till de fattiga länderna. Men om en del av dem använder biståndet på ett sätt som inte överensstämmer med u-hjälpens grundläggande intentioner, är det befogat att reagera. Även om man med viss tolerans och förståelse kan se u-ländernas internationella agerande, bör inte vad som helst få passera. Sverige bör högt och klart säga ifrån att svensk u-hjälp är humanitär hjälp och att den inte får användas till stöd för våld och övergrepp, var de än förekommer.

Socialdemokraterna må tycka sämre om högerinriktade än vänsterinriktade u-länder. Över dessa värderingar måste dock stå humanitetens krav.